

ห้องสมุดงานวิจัย สำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ

250614

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางเพศเพื่อสะท้อนอคติ
ทางเพศ : กรณีศึกษาภาพข่าวหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์

สมิตชัย เลิศอนันต์

ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีนาคม 2555

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางเพศเพื่อสะท้อนออกติ
ทางเพศ : กรณีศึกษาภาพข่าวหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์

สมิตชัย เดิศอนันต์

การค้นคว้าแบบอิสระนี้เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อเป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ

บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
มีนาคม 2555

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางเพศเพื่อสะท้อนอคติ
ทางเพศ : กรณีศึกษาภาพข่าวหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์

สมิตชัย เลิศอนันต์

การค้นคว้าแบบอิสระนี้ได้รับการพิจารณาอนุมัติให้นับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาสื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ

คณะกรรมการสอบการค้นคว้าแบบอิสระ

.....
.....ประธานกรรมการ

รองศาสตราจารย์ ดร.วรดิษฐ์ บุษบงสุรัตน์

.....กรรมการ

ดร.ทัศนัย เศรษฐเสรี

.....กรรมการ

นายนรเศรษฐ์ ไวยกุล

อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ

.....

ดร.ทัศนัย เศรษฐเสรี

19 มีนาคม 2555

© ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยเชียงใหม่

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่ให้การสนับสนุน ให้อิสระในการดำเนินชีวิต และความคิด ที่ก่อร่างมาจนถึงปัจจุบัน ขอขอบคุณพี่หนึ่ง ที่คอยกระตุ้น และส่งกำลังใจในชีวิตในการมาเรียนที่เชียงใหม่ พี่นุช ที่คอยเป็นกำลังใจอยู่เสมอ และเป็น จันทรวิมล แก้วแสนสาย ผู้เป็นทั้งเบื้องหน้า และเบื้องหลังของกิจกรรมต่างๆ และงานวิจัยเล่มนี้

ในส่วนของคุณครู ต้องขอขอบคุณ อาจารย์ สมเกียรติ ตั้งนโม เป็นอย่างสูงที่ท่านเป็นผู้เปิดโลกในเรื่องการมองต่อเรื่องศิลปะ อาจารย์ ดร.จิตรลดา บุรพรัตน์ ที่ถักถอแนวคิดต่างๆในงานวิจัย อาจารย์ โหมยิด จันทรทิพย์ ที่ทำให้มองทุกอย่างแบบจิตละเอียดขึ้น รู้จักกระบวนการทำศิลปะอย่างเป็นระบบ อาจารย์ ทศนัย เศรษฐเสรี ที่ปรึกษา ที่ทำให้รู้จักการคิดนอกกรอบ มองโลกแบบโครงสร้าง และให้สนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ร.ศ. ดร.วรลัญจก์ บุญขจรรัตน์ ที่ให้เกียรติในการเป็นประธาน อาจารย์ นรเศรษฐ์ ไวศยกุล กรรมการที่ปรึกษา กับคำแนะนำในการแสดงศิลปะที่ทำให้เห็น โครงสร้างของกระบวนการจัดการต่องานศิลปะ ดร.สันต์ สุวัจนราภินันท์ กับคำแนะนำในการวิจัยต่างๆ และอาจารย์ทุกคนที่ไม่ได้กล่าวถึงไว้ ณ ที่นี้ด้วย

ขอบคุณ น้า มิตร ใจอินทร์ และ อาจารย์อุทิศ อติมานะ ในการให้ความรู้แง่มุมด้านการเมืองต่างๆของไทย และผลักดันพวกผมมาถึงจุดนี้ อาจารย์ อ้อม ในการแนะนำสถานที่แสดงงาน และ พี่แค้นกับการแนะนำหนังสือ บทความ และข้อมูลในการวิจัยต่างๆ

ขอบคุณ Christoph Riemer ที่ทำให้รู้ว่าศิลปะต้องสนุก และทำให้รู้จักโลกของการแสดงออกในที่สาธารณะอย่างเต็มตัวที่นำไปสู่การ Performance Arts

ขอบคุณ อริคม มุกดาประกร, ทวีพัฒน์ แพรเงิน, ธนาพงษ์ พรหมดี, นรา ศิระยานนท์, เอกภพ สุวรรณโกสุม ที่คอยสนับสนุน และให้การช่วยเหลือต่างๆทั้งในงานวิจัย และนอกเหนืองานวิจัยเล่มนี้ เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ที่มาช่วยกันคิดตั้งผลงานอันอย่างยากลำบาก โดยเฉพาะ เก้า ที่ตั้งลงแรง ลงใจ ลงเงินมาช่วยให้งานสำเร็จลุล่วงไปด้วยดี รวมไปถึง ขวัญตา อ้น นท จิน ต้องจี พี่วัช หรือ ชัยวัฒน์ ศรีบุญเรือง ที่คอยดูแลความเป็นอยู่ในสาขาวิชาไม่เคยอย่างไม่เคยขาดคบกพร่อง วิท หรือ วิทยา เหลลราช นายแบบเฉพาะกิจ และการแสดงที่จัดอย่างเต็มพลัง เพื่อนในกลุ่ม mute mute, Filomone และ Analogmemory ที่ร่วมสร้างสรรค์งานต่างๆมาด้วยกัน เพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ ทุกคนที่ไม่ได้กล่าวถึงไว้ ณ ที่นี้ด้วย และแมวมมีเดียทุกตัวที่ยังอยู่ และตายไปแล้ว

ขอบคุณ ศูนย์ธรรมชาติวิทยา เฉลิมพระเกียรติ สำหรับสถานที่ในการจัดแสดงงาน

ชื่อเรื่องการค้นคว้าแบบอิสระ	การศึกษาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางเพศเพื่อสะท้อนอคติทางเพศ : กรณีศึกษาภาพข่าวหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์
ผู้เขียน	นาย สมิตชัย เลิศอนันต์
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (สื่อศิลปะและการออกแบบสื่อ)
อาจารย์ที่ปรึกษาการค้นคว้าแบบอิสระ	ดร.ทัศนัย เศรษฐเสรี

บทคัดย่อ

250614

การศึกษาเชิงวิเคราะห์เกี่ยวกับสัญลักษณ์ทางเพศเพื่อสะท้อนอคติทางเพศ : กรณีศึกษาภาพข่าวหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาว่าภาพที่ถูกนำเสนอในหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่งสะท้อนลักษณะความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ทางเพศใช่หรือไม่ (2) เพื่อศึกษาความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ทางเพศที่ถูกถ่ายทอดลงในหนังสือพิมพ์ข่าวหน้าหนึ่งว่ามีลักษณะอย่างไร และ (3) เพื่อศึกษาว่าภาพข่าวหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่งหมวดข่าวการเมืองสะท้อนเกี่ยวกับความมื่อคติทางเพศ ใช่หรือไม่ทั้งนี้ผู้วิจัยแบ่งการเก็บข้อมูลออกเป็นสองส่วน คือ การเก็บตัวอย่างภาพข่าวหน้าหนึ่งจากหนังสือพิมพ์ไทยรัฐและเดลินิวส์ ตั้งแต่วันที่ 1 กรกฎาคม 2553 จนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2553 จำนวน 365 ภาพ โดยเลือกข่าวในหมวดการเมือง ตัวอย่างที่สอง เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ช่างภาพไทยรัฐ และเดลินิวส์ จำนวน 2 คน และบรรณาธิการภาพไทยรัฐ และเดลินิวส์ จำนวน 2 คน

จากการวิจัยพบ ภาพข่าวหนังสือพิมพ์หน้าหนึ่งนั้นสะท้อนความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ทางเพศ คือ ภาพข่าวหน้าหนึ่ง แสดงอคติในเพศหญิงมากกว่าเพศชายในเชิงที่ว่าผู้หญิงมีพลังในการทำกิจกรรมเข้มแข็ง และมีอำนาจน้อยกว่าเพศชาย และมีลักษณะของการบันทึกภาพที่แสดงพลังหญิงอยู่น้อย โดยผู้วิจัยได้ศึกษาภาพของลักษณะทางเพศที่ปรากฏอยู่บนข่าวหน้าหนึ่ง แยกออกเป็นเพศชายและหญิง เพื่อศึกษาภาพบรรยากาศแวดล้อมของข่าว คำบรรยายได้ภาพ และสัญลักษณ์ทางเพศอื่นๆที่เกี่ยวข้องในภาพ พบว่าคำบรรยายได้ภาพนั้นไม่มีส่วนในการสร้างความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ ในประเด็นเกี่ยวกับการสร้างอคติต่อเพศชายหรือเพศหญิง แต่ภาพบริบทแวดล้อมของข่าวและสัญลักษณ์อื่นๆที่เกี่ยวข้องกลับสะท้อนให้เห็นว่ามีส่วนสนับสนุนการสร้างคามมื่อคติในการนิยมชมชอบ ความมี

250614

พลัง และอำนาจในการทำกิจกรรมของเพศชายที่ปรากฏอยู่ในภาพข่าวมากกว่าเพศหญิง ถึงอย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ช่างภาพข่าว และบรรณาธิการภาพข่าวยืนยันว่าการถ่ายภาพนั้นไม่มีอคติ เพราะการถ่ายภาพข่าว และนำเสนอภาพข่าวนั้นจะต้องทำโดยไม่ขัดต่อจรรยาบรรณของนักข่าว เป็นการบันทึกภาพข่าวตามความเป็นจริงตามสถานการณ์ในขณะนั้นเท่านั้น

Independent Study Title	Analytical Study of Gender Symbols Reflecting Sexual Bias: A Case Study of Newspaper's Front Page
Author	Mr. Smitchai Lertanan
Degree	Master of Arts (Media Arts and Design)
Independent Study Advisor	Dr. Thasnai Sethaseree

ABSTRACT

250614

Analytical study of gender symbols reflecting sexual bias: a case study of newspaper's front page aims at 1) studying the pictures in the front pages whether they portray symbolic violence in gender 2) studying how symbolic violence concentrating on gender is represented in the pictures published in the front pages and (3) studying whether those pictures reflect sexual bias issue or not. The researcher has collected 2 groups of data which are pictures from the front pages and the interview. 365 Pictures from front pages were collected from Thairath and Dailynews Newspaper from 1st July 2011 – 31st December 2011. All pictures are presented the political issues. The researcher also interviewed 2 photographers and News Editors from Thairath and Dailynews Newspaper. The interview involved with the concept of photographic taking and selecting criteria relevant with how the pictures will be published in the front pages which might reflect the sexual bias in the society.

The research revealed that the pictures published in the front pages news reflected the symbolic violence concerning with sexual bias. The pictures in which the male center are doing activities present the power and enthusiastic energy while the pictures in which female center are doing activities portray less activeness in the more affable and genial acts. However, the pictures' descriptions do not represent the symbolic violence in sexual bias issue. On the contrary, the context captures in the pictures and the related sexual symbols such as clothes and actions of both genders etc help highlighting the sexual bias issues. The interview of photographers and news

250614

editors have insisted that there is no bias while selecting or taking photos to publish in the front pages. They have to maintain their professional ethic, therefore the taken pictures only portray as the evidence of phenomenon at that particular moment without any bias.

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ	ก
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	ฉ
สารบัญ	๗
สารบัญภาพ	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ที่มาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์	2
1.3 ปัญหาการนำวิจัย	2
1.4 ขอบเขตการศึกษา	3
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	3
1.6 นิยามศัพท์	3
บทที่ 2 แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	6
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการมอง	6
2.1.1 การมองเห็น (Visual)	6
2.1.2 การจ้องมอง (Gaze)	10
2.1.3 วัฒนธรรมทางสายตา (Visual Culture)	15
2.1.4 ภาพตัวแทน (Representation)	19
2.1.5 การมองในเรื่องทางเพศ (Sex) เพศสรีระ (Sex) เพศสภาพ (Gender) เพศวิถี (Sexuality)	21
2.1.6 ภาพถ่าย กล้อง ฟิล์ม (Photography, Camera, Film)	24
2.2 แนวคิดเกี่ยวกับภาพเชิงสัญลักษณ์ (Semiology)	28
2.2.1 สัญลักษณ์ (Sign)	28
2.2.2 ทุน (Capital)	35
2.2.3 ความรุนแรงเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Violence)	43
2.2.4 การบริโภคเชิงสัญลักษณ์ (Consumption of Sign)	44
2.2.5 วาทกรรมทางเพศ (Sex of Discourse)	49

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
2.3 แนวคิดเรื่องมายาคติ (Mythologies)	51
2.4 แนวคิดเรื่องกระบวนทัศน์ (Paradigm)	52
บทที่ 3 ระเบียบวิธีวิจัย	55
3.1 ขอบเขตการศึกษา	55
3.2 ข้อมูล และแหล่งข้อมูล	55
3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล	56
3.4 การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล	58
บทที่ 4 ผลการวิจัย	59
4.1 การวิเคราะห์องค์ประกอบที่อยู่ในภาพถ่ายการเมือง ในหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์	60
4.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ช่างภาพหนังสือพิมพ์ และบรรณาธิการภาพหนังสือพิมพ์	78
บทที่ 5 บทสรุป	84
5.1 อภิปรายผลการศึกษา	84
5.2 สรุป	85
5.3 ข้อเสนอแนะ	85
บรรณานุกรม	86
ภาคผนวก	89
ภาคผนวก ก การเก็บข้อมูลสัมภาษณ์	90
ภาคผนวก ข การจัดนิทรรศการศิลปะ	95
ประวัติผู้เขียน	115

สารบัญภาพ

ภาพ	หน้า	
2.1	ภาพถ่ายภาพแรก โดย โจเซฟ นีเยฟ (Joseph Nicéphore Niépce)	25
2.2	ภาพถนน Boulevard du Temple	26
2.3	ภาพถ่าย โรเบิร์ต คอร์นีเลียส (Robert Cornelius)	27
2.4	ผังแสดงการทำงานของมายาคติ	32
4.1	จากหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์เดลินิวส์	64
4.2	จากหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ	65
4.3	จากหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ	65
4.4	จากหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์เดลินิวส์	66
4.5	จากหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ	68
4.6	จากหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ	74
4.7	จากหน้าหนึ่งหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ	74